

Богдана Щавінська

слухач магістерської програми,
Тернопільський національний економічний університет,

Тарас Гуль

слухач магістерської програми,
Тернопільський національний економічний університет,

ОБЛІК І АНАЛІЗ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Земля – це уречевлений об'єкт, без якого не обходиться виробництво жодних матеріальних благ, вона є найважливішим засобом і чинником розвитку сільського господарства в державі, не зношується та при правильному використанні здатна підвищувати свої виробничі властивості. Наведене свідчить, що земля є важливим елементом суспільного розвитку та економічних процесів. Проте таке бачення розкриває її як абстрактний об'єкт, щодо якого не можуть бути застосовані конкретні дії для привласнення, використання тощо [1].

Ознаками земельної ділянки як об'єкта земельних правовідносин є такі: місце розташування, площа, межі, кадастровий номер, цільове призначення і дозволене використання, встановлені на неї права, обмеження цих прав і обтяження такої земельної ділянки, економічні (в тому числі розміри плати за землю) та якісні (зокрема показники родючості) характеристики, наявність об'єктів нерухомого майна.

У сучасній системі бухгалтерського обліку України інформація про земельні ресурси групується за такими напрямками: земельні ресурси, що перебувають у власності підприємства, і земельні ресурси, що використовуються на правах користування [2].

Земельні ділянки як активи проходять три основні цикли існування на підприємстві: надходження земельних ділянок, експлуатація, вибуття землі зі складу активів підприємства. Кожна стадія вимагає чіткого документального оформлення господарських операцій на підприємстві і відображення на рахунках бухгалтерського обліку з метою контролю за фактичним станом об'єктів обліку. Вивчення існуючих форм первинних документів з бухгалтерського обліку землі свідчить, що більшість форм первинних документів досить недосконала, а по окремих господарських операціях із земельними ділянками, наразі відсутні спеціалізовані форми документів, для чіткого відображення змісту операції, пов'язаних із землею.

Бухгалтерський облік земельних ресурсів реалізується через відображення в первинних документах, звітах, реєстрах синтетичного та аналітичного обліку із рознесенням даним за кореспондуючими бухгалтерськими рахунками [5].

Залежно від способу набуття прав власності та користування земельні ресурси у сучасній системі бухгалтерського обліку розглядаються як:

- основний засіб на правах володіння, що є активом підприємства, щодо якого реалізуються повною мірою права володіння, користування та розпорядження;
- нематеріальний актив на правах користування, що є об'єктом обліку, щодо якого обмежено розпорядчі функції;
- об'єкт орендних відносин, який обліковується на позабалансових рахунках;
- інвестиційна нерухомість, що утримуються з метою отримання орендних платежів та/або збільшення власного капіталу.

Земельні ресурси як складова активів підприємства відображаються у складі довгострокових (необоротних) активів, а саме – основних засобів підприємства. Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, передавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік). Такий підхід підтримується як національними, так і міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Залежно від способу набуття прав власності та користування земельні ресурси у сучасній системі бухгалтерського обліку в Україні доцільно розглядати як: 1) основний засіб на правах володіння; 2) нематеріальний актив на правах користування; 3) об'єкт орендних відносин; 4) об'єкт інвестиційної нерухомості [1].

До ключових завдань бухгалтерського обліку земельних ресурсів можна віднести:

- створення належної інформаційної бази щодо відображення фізичного стану земельної ділянки, ведення агротехнічних записів стану та змін по окремих земельних ділянках (сівозмінах) для систематичного контролю за збереженням якісних характеристик та ефективним використанням земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах;
- визначення об'єктивної вартісної оцінки землі (історичної, фактичної, справедливої);
- чітке документальне оформлення та своєчасне відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій, пов'язаних з надходженням, вибуттям та використанням земельних ресурсів;
- відображення та контроль за наявністю та рухом коштів, призначених для цільового фінансування витрат щодо покращення землі;
- накопичення відповідної інформації про власні та залучені земельні ресурси сільськогосподарських підприємств та правильне відображення її при складанні відповідної бухгалтерської звітності;
- контроль за правильністю нарахування та своєчасністю сплати податків на землю та відображенням їх в обліку.

Ефективність обліково-аналітичної системи залежить, насамперед, від урахування специфіки діяльності економічного суб'єкта. І оскільки в основі обліково-аналітичної системи лежить системний підхід, що дозволяє розглядати підприємство як складний об'єкт, що складається з ряду підсистем, то і обліково-аналітична система на підприємстві повинна складатися з ряду підсистем [7].

Таким чином, все різноманіття методів і методик аналізу земельних ресурсів в системі удосконалення обліку і аналізу сприяє ефективному вирішенню завдань як ретроспективного, поточного, так і прогностичного характеру, що гарантує підприємству стійку конкурентоспроможність на ринку. Однак, не кожному суб'єкту господарювання вдається зберегти виробничу стійкість. Це у більшій мірі пояснюється тим, що підприємства орієнтуються головним чином на дотримання вимог бухгалтерського обліку, фінансової та податкової звітності, іноді при цьому тенденції розвитку та динаміки показників використання земельних ресурсів не завжди аналізується. Якщо аналіз діяльності і проводиться, то виконується в основному без урахування сучасних методів. Успіх ефективної діяльності визначається правильно обґрунтованих управлінських рішень, при якому велике значення відводиться аналітичній роботі із застосуванням сучасних методів економічного аналізу.

У результаті дослідження встановлено, що існуюча система обліку і аналізу земельних ресурсів сільськогосподарського призначення в Україні унеможливорює відображення повного комплексу характеристик об'єкта для зовнішніх та внутрішніх користувачів інформацією. Тому, для посилення аналітичності й достовірності інформації, до синтетичних рахунків, що використовуються для обліку земель доцільно відкривати додаткові субрахунки другого та третього порядку.

Список використаних джерел

1. Бінчаровська Т.А. Теоретичні підходи до тлумачення економічної сутності об'єктів земельних відносин: землі, земельних ресурсів та земельних ділянок. Ефективна економіка. 2017. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5823>
2. Бінчаровська Т. А. Документальне оформлення операцій із земельними ресурсами в умовах функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення. Інноваційна економіка. 2018. № 3–4 (74). С. 176–189.
3. Бруханський Р. Ф., Палюх М. С. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2017. 350 с.
4. Бруханський Р. Ф. Управлінський облік. Навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2012. 223 с.
5. Пуцентейло П., Гуменюк О. Інформаційне забезпечення аналітичної діяльності в управлінні підприємством. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. Випуск 1-2. С. 74-82.
6. Пуцентейло П.Р. Особливості функціонування аналітичного забезпечення підприємств. Інноваційна економіка. 2015. № 1 (56). С. 194–198.
7. Пуцентейло, П. Р. Стратегічний аналіз як важливий елемент збалансованого використання економічного, технологічного та ресурсного потенціалу підприємства. Стратегія збалансованого використання економічного, технологічного та ресурсного потенціалу країни: зб. наук. праць II міжнар. наук.-практ. конф. 1 червня 2016 р. (ПДАТУ, м. Кам'янець-Подільський). Тернопіль : Крок, 2016. С. 196-199. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3563>.